

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Виховний і педагогічний вплив ігор-фантазувань на розвиток мовленнєвих
творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією

Виконала студентка групи СОМ-2(1)
спеціальності: 016 Спеціальна освіта

Фараджева Аліна Рафаелівна

Керівник: Борисов В. В.

Рецензент: Сігова А. Г.

Нормоконтроль _____ Ю. В. Клочкова

Запоріжжя

2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 86 с., 2 рис., 59 джерел, 2 додатки.

Дизартрія є тяжким порушенням мовлення, що визначається неспроможністю забезпечення реалізації мовленнєво-рухових програм внаслідок органічного ураження центральної нервової системи, внаслідок чого воно може супроводжуватись порушеннями дихальної системи, голосоутворення, артикуляційної, дрібної та загальної моторики. Мовлення дітей з дизартрією відзначається монотонністю, стертістю, ослабленим мовленнєвим диханням, тихим та хрипким голосом, що призводить до загального комунікативного дискомфорту, психологічної напруженості, проблемам особистісної і соціальної адаптації, неуспішності у навчанні через зниження рівня засвоєння знань, умінь, навичок. Все це зумовлює недостатній розвиток і мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Об'єкт дослідження: розвиток мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Мета роботи: обґрунтувати педагогічні умови застосування ігор-фантазування для розвитку творчого мовлення; розробити рекомендації для асистентів вчителів щодо використання ігор-фантазувань для розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, метод систематизації, метод узагальнення, вивчення досвіду практичної педагогічної діяльності, узагальнення передового педагогічного досвіду, опис, пояснення.

ДИЗАРТРИЯ, ВИХОВНИЙ ВПЛИВ, ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ, МОВЛЕННЄВІ ТВОРЧІ ВМІННЯ, ІГРИ-ФАНТАЗУВАННЯ, МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дизартрія є тяжким порушенням мовлення, що визначається неспроможністю забезпечення реалізації мовленнєво-рухових програм внаслідок органічного ураження центральної нервової системи, внаслідок чого воно може супроводжуватись порушеннями дихальної системи, голосоутворення, артикуляційної, дрібної та загальної моторики. Мовлення дітей з дизартрією відзначається монотонністю, стертістю, ослабленим мовленнєвим диханням, тихим та хрипким голосом, що призводить до загального комунікативного дискомфорту, психологічної напруженості, проблемам особистісної і соціальної адаптації, неуспішності у навчанні через зниження рівня засвоєння знань, умінь, навичок. Все це зумовлює недостатній розвиток і мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Гра є однією з провідних видів діяльності дітей молодшого шкільного віку, що створює умови для доступного та якісного дослідження навколишнього середовища, різностороннього розвитку особистості, закладених природою індивідуальних рис та якостей, її образотворчих, музичних, мовленнєвих творчих вмінь, підштовхуючи дітей до творчості та прояву емоцій [43].

Таким чином, розвиток мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією набуває особливої актуальності як умова формування активної та самостійної, впевненої у собі особистості, її самореалізації, становлення психічних процесів мислення, фантазування, пам'яті, а також здобуття високих досягнень у навчальній діяльності.

Про необхідність проведення ранньої корекційної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення зазначається у Законі України «Про реабілітацію інвалідів», а також Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Також Концепція Нової української школи

зазначає необхідність розвитку базових компетентностей, що включають такі мовленнєві вміння, як: уміння виразно читати і розуміти прочитане, уміння висловлювати думку усно і письмово, а також здатність логічно обґрунтовувати позицію [36].

Проблема розвитку мовленнєвих творчих вмінь як одного з видів зв'язного висловлювання окреслена в роботах таких видатних науковців, як О. Аматыєв, Е. Белкіна, А. Богуш, Н. Ветлугіна, Н. Гавриш, О. Дронова, Т. Комарова, Л. Онуфрієва, С. Ренке та інших. Особливості розвитку мовленнєвих творчих вмінь засобами мовленнєвих вправ та спеціальних прийомів фантазування описані у наукових працях Д. Бараніної, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Короткової, Н. Михайленко, Т. Піроженко, Т. Постоян, С. Ренке, С. Шадріної та інших [25].

Дизартрія як складна мовленнєва патологія висвітлюється в наукових працях таких вчених, як Є. Архіпова, О. Вінарська, Г. Гуровець, М. Іпполітова, І. Левченко, Л. Лопатина, С. Маєвська, Р. Мартинова, Є. Мастюкова, Л. Мелехова, І. Панченко, О. Приходько, Н. Серебрякова та інші. Дослідженням проблем мовленнєвого розвитку дітей з дизартрією займалися такі українські вчені, як О. Боряк, Н. Гаврилова, Е. Данілавічюте, С. Конопляста, І. Марченко, Н. Пахомова, Н. Тарасун, М. Шеремет та інші [26].

Виховний вплив дидактичних ігор описували такі вітчизняні вчені та педагоги як Л. Артемова, М. Берегова, А. Богуш, С. Гончаренко, В. Городиська, А. Капська, С. Конопляста, О. Морін, О. Москалюк, І. Непомняща, О. Піщенко, В. Рибалка, Ю. Рібцун, Л. Роєнко, О. Савченко, Т. Сіващ, В. Теслюк, О. Усова, О. Чорна, Т. Яценко та інші [39].

Провідну роль гри у розвитку творчих здібностей дітей підкреслюють Н. Бібик, В. Бондар, Н. Ветлугіна, В. Городиська, О. Добош, Н. Добровольська, Б. Компан, Н. Кудикіна, А. Макаренко, І. Непомняща, Т. Піроженко, Л. Роєнко, М. Савченко, Г. Тарасенко, В. Тіменко, О. Усова, Т. Яценко та інших [2].

Важкість мовленнєвих порушень при дизартрії, необхідність мовленнєвих творчих вмінь у дітей молодшого шкільного віку та чільне місце гри у процесі різностороннього розвитку дитини зумовлює вибір теми магістерської роботи: «Виховний і педагогічний вплив ігор-фантазування на розвиток мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією».

Об'єкт дослідження: розвиток мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Предмет дослідження: ігри-фантазування як засіб розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Мета дослідження: обґрунтувати педагогічні умови застосування ігор-фантазування для розвитку творчого мовлення; розробити рекомендації для асистентів вчителів щодо використання ігор-фантазувань для розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Відповідно до мети дослідження визначено наступні завдання:

1. розкрити на підставі аналізу філософської та психологічної літератури сутність основних дефініцій дослідження та виявити особливості мовлення дітей молодшого шкільного віку з дизартрією;
2. обґрунтувати педагогічні умови застосування ігор-фантазування для розвитку творчого мовлення;
3. схарактеризувати дидактичні можливості ігор-фантазувань;
4. розробити рекомендації для асистента вчителя з використання ігор-фантазування у роботі з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією.

Основними методами дослідження є:

- 1) теоретичні методи: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, метод систематизації, метод узагальнення.
- 2) емпіричні методи: вивчення досвіду практичної педагогічної діяльності, теоретичне узагальнення передового педагогічного досвіду, опис, пояснення.

Методологічним підґрунтям дослідження є:

– вчення про практичний взаємозв'язок мовлення та мислення (Д. Браун, Дж. Брунер, Л. Виготський, Дж. Грін, М. Жинкін, О. Леонт'єв, Ж. Піаже, Д. Слобін, О. Шахнарович та інші);

– уявлення про розвиток мовлення в дитячому віці (Л. Виготський, М. Жинкін, О. Лурія, Л. Парамонова, М. Хватцев);

– уявлення про зв'язок уяви та інших психічних процесів (Г. Балл, Ф. Баррон, Д. Дружинін, Г. Костюк, І. Страхова, Е. Торренс, М. Холодна, О. Чорна та інші);

– положення про взаємовплив формування ручної моторики та розвитку мовленнєвої діяльності (М. Бернштейн, В. Бехтерев, М. Кольцова, Л. Фоміна та інші);

– психологічні дослідження розвитку механізмів уяви (О. Дьяченко, О. Сапогова);

– психологічні основи особистісно орієнтованого виховання (М. Боришевський, О. Кононко, К. Крутій, В. Рибалка, О. Чорна)

– теорія центральної організації рухів та усного мовлення (М. Бернштейн, М. Введенський, О. Лурія, О. Ухтомський);

– концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні у процесі нормального і порушеного онтогенезу (В. Бельтюков, Л. Виготський, М. Жинкін, Н. Жукова, М. Зеєман, І. Зимня, О. Леонт'єв, Р. Левіна та інші).

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок, із них – 43 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

Інклюзивна освіта – це доступна для всіх цілісна соціально-психологічна система, що потребує злагодженої роботи всіх учасників освітнього процесу для досягнення поставленої мети.

Головною метою інклюзивного виховання є створення таких умов для розвитку особистості дитини, за яких вона може творчо реалізуватись, стати повноцінним учасником суспільного життя та розвивати індивідуальні творчі вміння.

Інклюзивна освіта дітей молодшого шкільного віку з дизартрією – це особлива співпраця всіх учасників навчальної діяльності, що сприятиме реалізацію дитиною її потенційних творчих можливостей, розвитку пізнавальних та комунікативних навичок, стимулюватиме оволодіння новими видами діяльності за допомогою розвивального середовища.

Діти молодшого шкільного віку з дизартрією – це специфічна, вразлива категорія дітей, що мають значні артикуляційні, дихальні та голосові розлади, внаслідок ураження центральної нервової системи. Розвиток їх мовленнєвих творчих здібностей потребує чітко спланованої корекційної та педагогічної роботи. Задля досягнення цієї мети здійснюється включення дитини у різні форми спілкування та пізнавальної діяльності, що потребує використання різних видів дидактичних вправ, завдань, ситуацій успіху, а також гри.

Гра-фантазування – це вид творчих ігор, що за своїм спрямуванням на меті мають стимуляцію творчої та пізнавальної активності, розвиток мовленнєвих здібностей, дослідницьких навичок, самостійності, навички складання граматично правильного висловлювання, збагачення активного та пасивного словника, утворення нових уявлень та образів на вербальному рівні.

Фантазія молодших школярів визначається науковцями як пізнавальний і творчий процес, у ході якого відбувається створення або творча переробка суб'єктом навчальної діяльності певного образу, що має ознаку новизни відносно відчуття, сприймання та пам'яті й втілюється у нових продуктах творчої діяльності.

Задля здійснення ефективної роботи з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією необхідна специфічна підготовка вчителів, спеціалістів та їх асистентів до проведення творчої діяльності учнів. Важливою умовою ефективної роботи з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією є психологічна готовність та наукова обізнаність педагогів щодо використання ігрових технологій навчання, а також навички керування творчою діяльністю.

Згідно до завдань дипломної магістерської роботи нами було розроблено методичні рекомендації та банк ігор-фантазувань з розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку.

Методичні рекомендації для асистента вчителя щодо використання ігор-фантазувань у роботі з розвитку мовленнєвих творчих вмінь, що містять:

1. вимоги до асистента вчителя як до спеціаліста;
2. функції, які він виконує під час роботи з розвитку мовленнєвих творчих вмінь;
3. описання особливостей організації діяльності асистента вчителя під час ігор-фантазувань;
4. аналіз особливостей проведення ігор-фантазувань з дітьми молодшого шкільного віку з дизартрією.

Розроблений нами банк ігор-фантазувань містить 15 ігор. Продумане та доцільне використання яких дозволяє здійснювати освітню інклюзію, створювати умови ефективного закріплення знань, умінь та навичок учнями молодшого шкільного віку з дизартрією, їх особистісного становлення, самореалізації, стимуляції їх активності під час навчання та дозвілля.

Ігри-фантазування містять чітко прописану дидактичну мету та пояснення до ходу гри у формі ігрової задачі, що дозволять педагогу зорієнтуватися на будь-якому етапі навчальної діяльності та дібрати таку гру, реалізація якої сприятиме найбільш доцільному та ефективному розвитку мовленнєвих творчих вмінь дітей молодшого шкільного віку з дизартрією на уроках.